

ภูมิปัญญาศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนราภาคใต้

Art Wisdom on the Southern Nora Costumes

บุปผาชาติ อุปถัมภ์นารากร
Bubpachart Aupatumnarakorn

สาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ คณะดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
Faculty of Music, Music Program, Bangkok Thonburi University

E-mail : bubpachart.2499@gmail.com

Received: October 23, 2023; Revised January 2, 2024; Accepted: January 4, 2024

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนราภาคใต้ 2) ศึกษาความต้องการของชุมชนและสภาพปัญหาในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนราภาคใต้ และ 3) เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนราภาคใต้ พื้นที่วิจัยในจังหวัดพัทลุงและจังหวัดสงขลา การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีศึกษาเอกสารและเก็บข้อมูลภาคสนามโดย การสำรวจ สัมภาษณ์ สังเกต สันทนาการ และอบรมเชิงปฏิบัติการ จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 50 คน ได้เสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนรา มีความคล้ายคลึงกัน นิยมใช้ลูกปัดร้อยประกบกัน เป็นเครื่องแต่งกายอย่างหลากหลาย มีลวดลายสวยงามแตกต่างกันตามความต้องการของผู้แสดง

2. ความต้องการของชุมชนในการที่จะเข้าร่วมโครงการเสริมสร้างอาชีพทางเครื่องแต่งกายโนรา ประชาชนในพื้นที่วิจัย สามารถนำภูมิปัญญาศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนรามาสังสรรค์พัฒนาผลิตภัณฑ์และประดิษฐ์ ลูกปัดได้หลายรูปแบบ เป็นการสร้างงานที่มีต้นทุนการผลิตต่ำได้ผลกำไรที่คุ้มค่า ทั้งนี้สภาพปัญหาในการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนราภาคใต้มีสาเหตุมาจาก 3 ด้านประกอบด้วย (1) ด้านระยะเวลาในการประดิษฐ์ (2) ด้านการสืบทอดภูมิปัญญา และ (3) ด้านรายได้

3. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนราภาคใต้ พบว่า มีขั้นตอนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ 3 ขั้นตอน (1) การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นโนราภาคใต้ (2) การกำหนดและออกแบบแก้ไขและแบบทดสอบเบื้องต้น (3) ออกแบบ ผลิตภัณฑ์ใหม่โดยมีส่วนร่วมของชุมชนในการออกแบบ ซึ่งผู้เข้าร่วมอบรมสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้ 4 ประเภท ได้แก่ (1) พวงกุญแจแบบยาว (2) พวงกุญแจแบบกลม (3) สร้อยคอที่มีระย้า และ (4) สร้อยข้อมือ

คำสำคัญ: ภูมิปัญญา ศิลปกรรมท้องถิ่น เครื่องแต่งกายโนรา การพัฒนาผลิตภัณฑ์

Abstract

The objectives of this research were 1) to study local art wisdom on the southern nora costumes, 2) to study the needs of the communities and the problem conditions in developing art wisdom products on the southern nora costumes, and 3) to develop art wisdom products on the southern nora costumes. The research areas were in Phatthalung and Songkhla Provinces. This research was conducted as a qualitative research approach by studying documents and collecting field data by surveying, interviewing, observing, discussing in focus groups, and doing workshops from 50 information providers. The findings were proposed by descriptive analysis.

The research findings were as follows.

1. The local art wisdom on the southern nora costumes had similar styles in which beads were commonly used to string together to make various costume styles that were decorated differently based on the needs of the performers.

2. According to the study on the needs of the communities to participate in the project of the career enhancement of the nora costumes, the residents living in the research areas could bring the art wisdom of the southern nora costumes to create and develop products including invent beads in various shapes. This project created works with low product investment and receiving worthwhile profits. The problem conditions in developing the art products of the southern nora costumes caused from 3 factors: (1) duration of invention, (2) inheritance of wisdom, and (3) income.

3. The development of the art products of the southern nora costumes consisted of 3 steps: (1) the study of the local southern nora wisdom, (2) the determination, the design to edit, and basic tests, (3) the design of the new products in which the residents in the communities participated in designing. The participants in the training could develop 4 types of the products: (1) long key chains, (2) round key chains, (3) necklaces with tassels, and (4) bracelets.

Keywords: Wisdom, Local Arts, Nora Costumes, Product Development

บทนำ

บรรพบุรุษของไทยในอดีตกาลที่มีความเจริญรุ่งเรืองในด้านศิลปะวิทยาการต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ได้สะท้อนรูปแบบที่เป็นศิลปะของสังคมไทย การแสดงพื้นบ้านของไทยนั้นอาจกล่าวได้ว่ามีประวัติและเรื่องราวยาวนานตั้งแต่สมัยอยุธยา อาจเรียกลักษณะการแสดงพื้นเมืองหรือการละเล่นพื้นบ้านได้ว่า เป็นแบบกระบวนการท้องถิ่นที่แฝงไว้ซึ่งความสนุกสนาน การแสดงออกซึ่งคารมอันคมคาย มีไหวพริบ ความเชื่อถืออันเป็นขนบธรรมเนียมประเพณี และมีการใช้เสียงเร้าของคนตรี เครื่องทำจังหวะต่าง ๆ ทำให้เกิดอารมณ์ ความรู้สึกเร้าใจไปกับบรรยากาศแห่งความสนุกสนาน ซึ่งสุริวงค์ พงศ์ไพบูลย์ (2542) ได้ให้ความเห็นว่า การละเล่นพื้นเมืองของแต่ละท้องถิ่นมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว อันเนื่องมาแต่อิทธิพลของสภาพภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจและสังคม มีลักษณะแห่งความบริสุทธิ์ใจในการแสดงออกทั้งด้านท่วงท่าและอารมณ์ มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับความเป็นจริงของวิถีของการดำรงชีวิตอย่างชาวบ้านที่เรียบง่าย สำหรับการละเล่นและการแสดงพื้นเมืองของแต่ละท้องถิ่นก็จะมี ความแตกต่างออกไป เช่น ในภาคอีสาน ก็จะเป็นหมอลำหมอลำแคน การแสดงภาคเหนือก็จะเป็นฟ้อนเล็บ การแสดงภาคกลางก็จะเป็นแต่นรำกำเดียว เพลงรำเกี่ยวข้าว และภาคใต้ก็จะเป็นการแสดงโนรา เป็นต้น

การแสดงโนร่านั้นว่าเป็นอัตลักษณ์โดดเด่นของภาคใต้ ซึ่งมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน พิทยา บุขรรัตน์ (2537) ได้ศึกษาโนร่าโรงครูวัดท่ากระแตะ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยสรุปได้ว่าประวัติและตำนานท้องถิ่นที่เกี่ยวกับเรื่องโนร่า และการรำโนร่า ตำนานโนร่า ตำนานนางนวลทองสำลี ตำนานนางเลือดขาว ตำนานตายพรายหมณัจฉรินทร์ ตำนานทวดสำลี ตำนานเจ้าแม่อยู่หัวต่างบอกเล่าประวัติของโนร่าเหตุการณ์สำคัญ ความสัมพันธ์ระหว่างตำนานอื่น ๆ การประกอบพิธีกรรมโนร่าโรงครู วัดท่ากระแตะ เพื่อเซ่นไหว้ครูหมอโนร่าและเจ้าแม่อยู่หัว รำโนร่าถวาย แก้วบน และประกอบพิธีกรรมอื่น ๆ ส่วนบทบาทและหน้าที่ที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านการขนานขอความช่วยเหลือและการรักษาอาการป่วยไข้ การควบคุมพฤติกรรมของบุคคลและสังคมการสร้างอาชีพ สืบทอด การรำโนร่า และการสร้างเอกภาพและสัมพันธ์ภาพในสังคม ปัจจุบันโนร่าภาคใต้ประสบปัญหาในหลายด้าน ทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

เนื่องจากหน่วยงานราชการของรัฐที่เกี่ยวข้องไม่ให้ความสำคัญต่อศิลปะการแสดงโนร่าพื้นบ้านอย่างจริงจัง และยังไม่มีความเข้าใจในศิลปะการแสดง ทำให้ไปเพราะต้องย้ายไปอยู่ในพื้นที่ ทำให้ไปเพราะมีหน้าที่จะต้องอนุรักษ์ แต่ขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ดังที่ประพนธ์ เรืองณรงค์ (2534) ได้ตั้งข้อสังเกตว่า ผู้ทำหน้าที่ศึกษาและอนุรักษ์ วัฒนธรรมพื้นบ้านต้องมีใจรักและเข้าใจศิลปะการแสดงพื้นบ้านพอสมควรไม่ใช่ทำงานเพียงเพราะมีหน้าที่ผูกพันกับตำแหน่งอย่างเดียวจนบางครั้งอาจไปสร้างความวุ่นวายกับชาวบ้าน จนประมาณสนับสนุนส่งเสริมและเผยแพร่บางอย่างยังอยู่ในลักษณะให้วุ่นและปฏิบัติกันด้วยความเกรงใจ ศิลปินพื้นบ้านบางคนต้องละทิ้งอาชีพบางขณะหรือชั่วคราวเพื่อเสียสละให้แก่สังคม

การแสดงพื้นบ้านของแต่ละภูมิภาค เครื่องแต่งกาย อุปกรณ์การแสดง เครื่องแต่งกายล้วนเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้าน ในภาคใต้มีสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการแสดงเป็นจำนวนมาก ได้แก่ การชูดและห่มทับ การประดิษฐ์การร้อยลูกปัดโนร่าซึ่งเป็นชุดการแสดงโนร่า การทำเทริดโนร่า การแกะรูปหนังตะลุง เป็นต้น ศิลปกรรมแต่ละประเภทมีจุดเด่น มีความน่าสนใจแก่ผู้พบเห็นแตกต่างกันไป ศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนร่าภาคใต้ประกอบด้วยการร้อยลูกปัดโนร่า การทำเทริด การทำหางโนร่า การตัดเย็บผ้านุ่ง การปักผ้าห้อยหน้าโนร่า การแกะสลักเครื่องเงินเป็นเครื่องประดับสำหรับแสดงโนร่า

จากสภาพปัญหาดังกล่าวการแสดงโนร่า ซึ่งเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สำคัญของภาคใต้ มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน ควรอนุรักษ์ให้คงอยู่คู่กับภาคใต้สืบไป เครื่องแต่งกายโนร่า มีความสำคัญเท่า ๆ กัน จะขาดชิ้นใดชิ้นหนึ่งไม่ได้ เพราะถ้าขาดชิ้นใดชิ้นหนึ่งไปแล้วทำให้การแต่งกายโนร่าหมดความสวยงาม ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษาเพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาให้คงอยู่สืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ คือ

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนร่าภาคใต้
2. เพื่อศึกษาความต้องการของชุมชนและสภาพปัญหาในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนร่าภาคใต้
3. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนร่าภาคใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนร่าภาคใต้ ได้แบ่ง 9 ขั้นตอนในการทำวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสาร ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ด้านการแสดงของโนราความสำคัญของการแสดงโนรา แนวคิดทฤษฎีการออกแบบ และงานวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาตลอดจนวิเคราะห์ผล

ขั้นตอนที่ 2 สืบค้นพื้นที่วิจัย โดยมีพื้นที่ศึกษา คือ จังหวัดพัทลุงและจังหวัดสงขลาจากเครือข่ายประชาชน โดยมีขั้นตอนดำเนินงานดังนี้ 1) สืบค้นเครือข่ายผู้เข้าร่วมโครงการ 2) ประชุมวางแผนการทำงาน 3) เก็บข้อมูลภาคสนาม 4) จัดระบบข้อมูลรวบรวมงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง พัฒนาสร้างสรรค์ผลงานเพื่อเป็นต้นแบบผลิตภัณฑ์

ขั้นตอนที่ 3 สร้างเครื่องมือและกำหนดวิธีการวิจัย โดยการศึกษาครั้งนี้ใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมวิเคราะห์และนำเสนอผลงานด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ต้องอธิบายรายละเอียดเชิงประจักษ์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แนวทางการสนทนากลุ่ม และประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อรวบรวมข้อมูลได้ครอบคลุมเนื้อหาการวิจัย

ขั้นตอนที่ 4 ศึกษาข้อมูลสำคัญจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากกลุ่มที่มีชื่อเสียงในการผลิตศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนราและของที่ระลึกรวมทั้งสิ้น 50 คน ประกอบด้วย 3 กลุ่ม 1) กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informants) 3) กลุ่มผู้รู้ (Key Informants)

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็นข้อมูลด้านเอกสาร ด้านภาคสนาม ที่เป็นรวบรวมเกี่ยวกับการแสดงโนรา เครื่องแต่งกายโนราและของที่ระลึก จากให้ข้อมูลในพื้นที่วิจัย พร้อมทั้งนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ที่จะลงพื้นที่ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลความถูกต้องตามประเด็นที่กำหนดในวัตถุประสงค์การวิจัย

ขั้นตอนที่ 6 การฝึกอบรมความต้องการของชุมชน เรื่องการทำของที่ระลึกในรูปแบบต่าง ๆ

ขั้นตอนที่ 7 การวิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นวิจัยที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ ด้านพัฒนาการความเครื่องแต่งกายโนรา การสังเคราะห์เนื้อหาจากข้อมูลจากขั้นตอนการดำเนินงาน จัดทำหมวดหมู่ข้อมูล ที่มีความสัมพันธ์กันเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์การวิจัย

ขั้นตอนที่ 8 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ซึ่งประกอบด้วย 5 ส่วน 1) การพัฒนาแนวคิดผลิตภัณฑ์ใหม่โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน 2) ศึกษาความเป็นไปได้ 3) การออกแบบเบื้องต้น 4) การสร้างต้นแบบ 5) การประเมินความพึงพอใจของชิ้นงาน โดยการตรวจสอบความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยโดยใช้แบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ 9 สรุปผล อภิปรายผล และการนำเสนอข้อมูลผลการวิจัยแบบพรรณานาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนราภาคใต้สรุปเนื้อหาได้ดังนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนรา สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ภูมิปัญญาเครื่องแต่งกายโนราแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ เครื่องนุ่งห่มและเครื่องประดับ ภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปกรรมเครื่องนุ่งห่ม หรือเครื่องแต่งกายโนรา มีความคล้ายคลึงกัน ศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนรา นิยมใช้ลูกปัดร้อยเป็นลักษณะเครื่องแต่งกายชนิดหลายชนิดที่มีลวดลายสวยงามแตกต่างกันออกไปตามความต้องการของผู้แสดง ผู้ประดิษฐ์ศิลปกรรมเครื่องแต่งกายจะออกแบบลายให้เข้ากับเครื่องนุ่งห่ม ได้แก่ เสื้อ สนับเพลา กางเกง ปลายขาอาจจะใช้ลูกปัดร้อยทับ หน้าผ้าเป็นลักษณะของผ้าห้อยอยู่ข้างหน้าตั้งแต่สะเอวจนถึงเข่า นิยมทำด้วยผ้าหรือร้อยลูกปัดทาบเป็นลวดลายดอกดวง หรือบางครั้งใช้ลูกปัดร้อยเป็นหน้าผ้าทั้งหมด มีขนาดกว้างประมาณ 4-5 นิ้ว ยาว 20 นิ้ว มีระยะผ้าห้อยร้อยลูกปัดประมาณ 1.5 นิ้ว เป็นส่วนประกอบของเครื่องแต่งกายโนรา เมื่อนุ่งผ้าเสร็จแล้วต้องคาดหน้าผ้าคู่กับผ้าห้อยหากขาดองค์ประกอบของเครื่องแต่งกายส่วนใดส่วนหนึ่งไปก็จะทำให้เครื่องแต่งกายไม่สมบูรณ์ สำหรับผ้าห้อยนี้มีบทบาทสำคัญต่อการรำโนราเป็นอย่างมากใช้ประโยชน์ในการรำโนราได้มาก ดังปรากฏในกระบวนการรำโนรา ที่มีการแสดงลีลาท่ารำที่มีความสัมพันธ์กับผ้าห้อย เช่น

การจับผ้าในลักษณะมือจับ ในระหว่างการร่ายรำ เช่น ใช้จับจับผ้าห้อยด้านข้าง ผ้าห้อยหน้ามีประโยชน์ต่อการรำโนรา มาก เพราะมีความสัมพันธ์กับท่ารำ เครื่องลูกปิดเป็นเครื่องแต่งกายที่ต้องใช้ลูกปิดร้อยเป็นลวดลายและสี ประกอบด้วย การนำมาคลุมไหล่หรือบ่า เป็นเครื่องแต่งกายที่โนราสวมทับบนบ่าทั้งสองข้าง ชาย-ขวา รวม 2 ชั้น ส่วนลวดลาย ที่ปรากฏ ได้แก่ ลายลูกขีด ลายลูกแก้ว ลายดอกจันทร์คล้ายดอกจิก ลายดอกไม้ เป็นต้น

เครื่องประดับ ประกอบด้วยสิ่งสำคัญ 10 อย่าง คือ 1) เทริด 2) กำไลต้นแขนและปลายแขน 3) กำไลข้อมือ 4) ทับทรวง 5) เล็บ 6) ปิ่นหมั่ง 7) ปีกนกแอ่น 8) ปีกหรือที่ชาวบ้านทั่วไปเรียกว่า หาง หรือ หางหงส์ 9) หน้าพราน 10) หน้าทาสี ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 เทริด เป็นศิราภรณ์ที่ใช้สวมศีรษะ มีความสำคัญต่อคณะโนราเป็นอย่างมาก โนราในยุคเก่า คณะหนึ่ง จะมีเทริดอยู่เพียงยอดเดียว โดยโนราส่วนใหญ่หรือตัวนายโรงจะเป็นผู้สวมเทริด บางครั้งผู้แสดงคนอื่น ๆ มีความจำเป็นต้องสวมเทริดโนราใหญ่จะเป็นผู้สวมให้ ก่อนสวมเทริดจะต้องมีการว่ามนต์หรือการท่องคาถาอาคมด้วย ด้วยเหตุนี้ โนราคณะหนึ่งมีเทริดเพียงยอดเดียวแต่ใช้หลาย ๆ คน ดังนั้นก่อนสวมเทริด ผู้แสดงโนราจึงต้องใช้ผ้ายันต์สีขาว โปกศรีษะเสียก่อน แล้วจึงสวมเทริดทำให้สวมเทริดได้พอดี อีกทั้งผ้ายันต์ยังสื่อถึงความเชื่อในทางคุณไสยอีกด้วย สำหรับไม้ที่นำมาใช้ทำเทริดเป็นไม้ทองกลาง ไม้ยอทำบริเวณหู และใช้ไม้สักทำส่วนยอดเทริด การทำเทริดในยุค ก่อนใช้ไม้ไผ่มาสาน แต่ปัจจุบันทำด้วยสังกะสี ซึ่งการใช้ไม้ไผ่มาสานเป็นเทริดนั้นใช้เวลานาน ตั้งสานไม้ไผ่ให้โค้งจน รับกับศีรษะทั้งด้านหน้าและด้านหลัง แล้วจึงมาประดับตกแต่งยอดให้สวยงาม ลักษณะของเทริดเป็นทรงสูง มีความกว้างประมาณ 5 นิ้ว สูงประมาณ 15 นิ้ว หนักประมาณ 1 กิโลกรัม ทำด้วยไม้ ความสวยงามของเทริดอยู่ที่ ลักษณะรูปทรงและมีมือในการทำเทริด เทริดที่นิยมกันมากคือ เทริดโนราทรงผู้ ซึ่งจะเป็ทรงที่มีลักษณะของรูปหน้า ที่เป็นเส้นตรง ส่วนบนของเทริดจะมีความสมดุลเข้ากับขนาดของเทริด เทริดโนราแต่ละอันจะมีรูปทรงแตกต่างกัน จะคว้าวสวยหรือไม่นั้นจะต้องดูที่การสวมใส่ด้วย นอกจากนั้นเทริดใช้ในการทำพิธีครอบเทริดโนราหรือผูกผ้าใหญ่ โดยผู้ประกอบพิธีจะนำเทริดมาทำพิธีครอบเทริดให้แก่ผู้ที่จะเข้าพิธีครอบเทริด และใช้ในการประกอบพิธีโรงครู เพื่อเชิญครูหมอโนราให้อยู่ประจำจังหวัด โดยนายโรงจะทำพิธีบูชาครูและเชิญครูหมอโนรา โดยการตั้งเครื่องบูชา และจัดคนทรงให้ถูกถ้วนตามธรรมเนียมนิยม ครูหมอจะมีการเข้าทรง

1.2 กำไลต้นแขนและปลายแขน เป็นกำไลที่สวมต้นแขนเพื่อรัดกล้ามเนื้อให้ดูทะมัดทะแมงสง่างามยิ่งขึ้น ส่วนใหญ่จะใส่เฉพาะผู้ชายที่รำโนรา ผู้หญิงไม่นิยมใส่ ใส่เฉพาะตัวนายโรงเท่านั้น ยุคก่อน ๆ การรำโนราใช้ผู้ชายรำ มาในยุคหลังใช้ผู้หญิงรำ จึงทำให้ลักษณะเครื่องแต่งกายโนรามีความจำเป็นต้องมีกำไลต้นแขนและข้อมือ เพื่อให้ เกิดความสวยงามมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในขณะที่ผู้แสดงกำลังรำโนรา เสียงกำไลปลายแขนจะกระทบกับกำไลทำให้เกิดความสุนทรีย์ในการชมและการฟัง เพิ่มความน่าสนใจ อีกทั้งยังช่วยเสริมให้การแต่งกายส่วนนี้เกิดความสวยงาม มากยิ่งขึ้น

1.3 กำไลข้อมือ นิยมทำด้วยทองเหลืองและทำด้วยเงินเป็นลักษณะกลม ๆ คล้ายวงแหวนสวมใส่ที่ข้อมือ ทั้งสองข้าง แต่ละข้างอาจจะสวมใส่ประมาณ 5-10 วง เมื่อผู้แสดงโนรารำรำ หรือมีการยกมือ ซึ่งในการเปลี่ยน ท่ารำนั้นจะมีเสียงกระทบกันของกำไลข้อมือ เกิดเสียงดังเป็นจังหวะเร้าใจเป็นอย่างมาก ส่งผลให้การแสดง เกิดความน่าสนใจ อีกทั้งช่วยเสริมให้การแต่งกายเกิดความสวยงาม กำไลข้อมือของโนราเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่ง ที่มีความสำคัญในการรำโนราโรงครูด้วย เมื่อผู้ที่จะเริ่มฝึกหัดการรำโนราจะต้องให้ครูครอบมือให้จึงจะรำโนราได้ ครูจะใช้กำไลครอบมือให้ ซึ่งถือว่าได้ถ่ายทอดจากครูแล้วสามารถไปฝึกหัดการเริ่มรำโนราได้ ครูจะใช้กำไลครอบมือให้ ซึ่งถือว่าได้รับการถ่ายทอดจากครูแล้วสามารถไปฝึกหัดการเริ่มรำโนราได้ กำไลข้อมือมีเส้นผ่าศูนย์กลางของกำไลประมาณ 3 นิ้ว

1.4 ทับทรวง สำหรับสวมห้อยไว้ตรงกลางระหว่างทรวงอกทำด้วยแผ่นโลหะเงิน ลักษณะคล้าย ขนมหึงปนแกะสลักลวดลายต่าง ๆ ทับทรวงนี้นิยมใช้เฉพาะตัวนายโรงหรือโนราใหญ่ ในปัจจุบันมีผู้หญิงรำโนรา

จึงนิยมใช้ลูกปัดมาร้อยเป็นสายสร้อยคล้องคอในลักษณะคล้ายกับทับทรวง แล้วแต่ผู้รำนโนราคนใดต้องการลวดลายแบบไหน ไม่มีกฎเกณฑ์ ขนาดของทับทรวงกว้างประมาณ 2 นิ้ว ยาว 4.5 นิ้ว ความงามของทับทรวงอยู่ที่ขนาดและฝีมือในการสลักคุณลวดลายลงในแผ่นเงิน นิยมทำด้วยเงินแท้ ทำให้มองเห็นได้ชัดเจน

1.5 เล็บ ใช้สวมนิ้วมือให้โค้งงอคล้ายเล็บของกินรี นิยมทำด้วยเงินหรือทองเหลือง ต่อปลายโค้งงอนด้วยหวายหรือเงิน มีลูกปัดร้อยสอดสีไว้เป็นระยะพองาม นิยมใส่ข้างละ 4 นิ้ว (เว้นนิ้วหัวแม่มือไม่สวมเล็บ) จะเห็นได้ว่าการแต่งกายของการรำโนราเป็นการเลียนแบบ การแต่งกายจากนางกินรี จึงมีความเชื่อโดยการสวมเล็บให้ดูสวยงามเพื่อบ่งบอกลักษณะของนางกินรีอย่างหนึ่งด้วย หรือในบางความคิดบอกว่าการสวมเล็บเพื่อให้ดูสวยงาม นิ้วมืออ่อนช้อยสวยงามเหมาะกับทำรำโนราในท่าต่าง ๆ เป็นเครื่องแต่งกายที่ทำให้ดูสวยงามมากในขณะที่ผู้รำโนรากรีดนิ้วจะเห็นได้ว่าหากผู้รำโนรากรีดนิ้วเร็วก็จะมี ความสวยงามมากขึ้น

1.6 ปั้นเหน่ง เป็นเครื่องประดับของตัวนายโรงหรือโนราใหญ่ เป็นหัวเข็มขัดที่มีลักษณะรูปร่างเป็นวงรี วัสดุทำด้วยเงินแกะสลักคุณเป็นลวดลายต่าง ๆ ยุคก่อนใช้เฉพาะตัวนายโรงหรือโนราใหญ่ ปัจจุบันโนราผู้หญิงสามารถนำมาใช้ได้ นับว่าไม่มีผิดหลักเกณฑ์ ปั้นเหน่งจะใช้ผูกติดกับเชือกธรรมาหรือผูกกับผ้าเส้นเล็ก ๆ พอประมาณ คาดทับหน้าผ้าตรงกลางแล้วไปผูกไว้ข้างหลัง มีหน้าที่ช่วยรัดหน้าผ้าและผ้าห้อยให้มีความกระชับมากยิ่งขึ้น ขนาดของปั้นเหน่งกว้างประมาณ 3.5 นิ้ว ยาว 6 นิ้ว หรือ จะมีขนาดใหญ่มากกว่านี้ แล้วแต่ฐานะของนายโรงที่ใช้เงินแท้มาทำแกะสลักคุณลวดลายสวยงามมาก

1.7 ปีกนกแอ่น หรือปีกแห่ง นิยมทำด้วยแผ่นเงินเป็นรูปคล้าย ๆ กับนกนางแอ่นกำลังกางปีก แกะสลักคุณลายต่าง ๆ บนแผ่นเงินใช้สำหรับตัวนายโรงหรือนกใหญ่ ผูกติดกับสังวาลย์อยู่ระดับสะเอวทั้งซ้ายและขวา บางคณะใช้ บางคณะไม่ใช้ ไม่ถือว่าเป็นเรื่องผิด แต่ถ้าหากใช้จะทำให้สวยงามยิ่งขึ้น ปัจจุบันนิยมใช้แผ่นสแตนเลสแบบบางมาติดใช้เพื่อประหยัดงบประมาณ ความงามของปีกนกแอ่นอยู่ที่ขนาดและฝีมือในการทำของตัวนายโรงและโนราใหญ่ นิยมใช้เงินแท้ ทำให้มองเห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เกิดความสวยงามเป็นที่ดึงดูดตาจริงใจผู้ชม ขนาดของปีกนกแอ่นกว้างประมาณ 1.5 นิ้ว ยาวประมาณ 5.5 นิ้ว

1.8 ปีกหรือที่ชาวบ้านทั่วไปเรียกว่า หาง หรือ หางหงส์ นิยมทำด้วยเขาควาย หรือโลหะ บางครั้งทำด้วยกระดาษแข็งแล้วใช้ผ้าสีด้าม่าหุ้มกระดาษไว้ชั้นหนึ่ง ลักษณะคล้ายปีกนก 1 คู่ ซ้าย-ขวาประกบคู่กัน ปลายปีกเชิดงอนและผูกรวมกันไว้ มีพู่ทำด้วยไหมพรมสีต่าง ๆ ติดไว้เหนือปลายปีก ใช้ลูกปัดสีต่าง ๆ ร้อยห้อยเป็นลายเรียงตลอดทั้งซ้ายและขวาคู่คล้ายขนนกเวลาเคลื่อนไหวในขณะที่รำโนราสวยงามคล้ายกับนกกำลังบินอยู่ใช้ผูกเชือกทับผ้าถุง ระดับสะเอวด้านหลังแล้วเอาเชือกมาผูกไว้ด้านข้าง ปล่อยปลายปีกยื่นไปด้านหลังคล้ายหางของกินรี บางครั้งผู้ดูเข้าใจว่าปีกนี้เป็นหางของผู้รำโนรา แต่ความเป็นจริงหางของผู้รำโนราอยู่ที่ผ้าถุง ซึ่งการนุ่งผ้ามีหางห้อยลงมาขนาดของปีกหรือหางหงส์ ส่วนโคนกว้างประมาณ 2.5 นิ้ว ปลายกว้างประมาณ 1.5 นิ้ว ยาวประมาณ 12 นิ้ว ความงามปีกหรือหางหงส์อยู่ที่ความโค้งงอของปีกหรือหางหงส์ที่รับกับลักษณะของท่ารำโนรา มีลูกปัดห้อยร้อยระยะยาวเรียงไปตามความยาวของปีกหรือหางหงส์ ลักษณะของปีกหรือหางหงส์ที่สวยงามต้องทำด้วยเขาควายขัดให้เงางามสะท้อนแสงออกมาเป็นสีด้ามมันกลับ ปลายเชิดงอนรับกับพู่สีแดง มีความสวยงามมาก

1.9 หน้าพราน เป็นหน้ากากสำหรับผู้แสดงรับบทเป็นพราน ใช้ปกปิดใบหน้าเพื่อไม่ให้ผู้ชมเห็นใบหน้า ที่แท้จริงของผู้แสดง ใช้สวมใส่ในขณะที่ทำการแสดง คือ การออกพรานหรือออกตัวตลก นอกจากนั้นใช้ประกอบพิธีกรรมโนราโรงครูเพื่อเป็นการบูชาครู คณะโนรามิความเชื่อว่าหน้าพรานเป็นสัญลักษณ์แทนครูโนรา นิยมทำเป็นรูปใบหน้าคน มีสีแดง ทำให้จมูกยาว แก้มป่อง เจาะรูตรงส่วนตาและจมูก ไม่มีคางและฟันล่าง มีแต่ฟันบน ฟันเหลี่ยมด้วยเงินหรือทาสีทอง ใช้ขนห่าน ขนนก ทำเป็นผม การออกพรานหรือออกตัวตลก ผู้ชมการแสดงโนราชอบมาก มีการแสดงท่าเดินพราน (ลีลาการเดินของพราน) นาดพราน (ลีลาการนาคทรายของพราน) ขับบทพราน (ขับร้องบทกลอนตามลีลาของพราน) พุดตลกเกริ่นให้คอยชมนายโรงและบอกกล่าวแก่ผู้ชมว่าคณะโนราจะแสดงเรื่องอะไร แล้วเดินเข้าโรงด้วยลีลาที่ตลกเป็นที่ถูกอกถูกใจผู้ชมมาก

1.10 หน้าทาสี เป็นหน้ากากสำหรับตัวตลกหญิง ใช้ปิดปิดใบหน้าเพื่อไม่ให้ผู้ชมเห็นใบหน้าแท้จริงของผู้แสดง ใช้สวมใส่ในขณะที่ทำการแสดง โดยมากทาสีขาวหรือสีเนื้อ นอกจากนั้นใช้ประกอบพิธีกรรมโนราโรงครู เพื่อเป็นการบูชาครู เพราะโนราถือว่าหน้าพรานเป็นของครูโนราหรือเป็นสัญลักษณ์แทนครูโนรา ในพิธีโรงครูโนรา จะนำหน้ากากพรานมาบูชาครูด้วย หน้าทาสีเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า หัวพรานเหมียว ทำด้วยไม้พูด ไม้รัก ไม้ยอ โดยเอาเคล็ดว่าทำให้พูดเก่ง พูดตลก มีคนรัก คนยกยอ ไม้เหล่านี้นี้แกะเป็นรูปใบหน้าคน ทาหน้าสีขาวหรือสีเนื้อ นับถือกันว่าเป็นเครื่องแต่งกายที่ศักดิ์สิทธิ์ ภูมิปัญญาเหล่านี้ คนรุ่นก่อนได้คิดสร้างสรรค์และมีการสืบทอดต่อกัน มาจากรุ่นสู่รุ่นเป็นเวลายาวนานให้อยู่คู่กับชุมชนภาคใต้และประเทศชาติสืบไป

2. ความต้องการของชุมชนและสภาพปัญหาในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนราภาคใต้ สรุปลผลการวิจัยได้ดังนี้

2.1 ความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนราภาคใต้ของชุมชนพบว่า ชุมชนในจังหวัดสงขลาและจังหวัดพัทลุงมีความต้องการและความสนใจเหมือนกันคือ การทำของที่ระลึกด้วยลูกปัดโนรา ได้แก่ การร้อยเครื่องลูกปัดโนรา การทำพวงกุญแจ การทำสร้อยข้อมือลูกปัด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนราภาคใต้

2.2 สภาพปัญหาในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนราภาคใต้ของชุมชนพบว่า 2.2.1 ด้านระยะเวลาในการประดิษฐ์ พบว่า ใช้เวลานานในการประดิษฐ์มากคือ 1 ชุด ประกอบด้วย 5 ชิ้น ได้แก่ พานอกหรือรดอก 1 ชิ้น คลุมไหล่หรือปา 2 ชิ้น และปักคอ 2 ชิ้น ใช้ระยะเวลาในการประดิษฐ์ประมาณ 15-30 วัน เนื่องจากผู้ประดิษฐ์ เป็นนักแสดงโนรา กลางคืนแสดง กลางวันใช้เวลาว่างหลังจากการแสดงมานั่งประดิษฐ์ศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนราและ ไม่สามารถประดิษฐ์ ให้เพียงพอกับความต้องการของผู้ใช้ได้ ปัจจุบันหน่วยงานในภาคใต้ มีการส่งเสริมการประกวดศิลปวัฒนธรรมภาคใต้ โดยการแสดงรำโนราชุดสั้น ๆ ใช้เวลาไม่มากนักเป็นการส่งเสริมศิลปะวัฒนธรรมมากขึ้น ประชาชนภูมิปัญญาบางท่านอายุมากการที่จะประดิษฐ์เครื่องแต่งกายนาน ๆ ไม่ได้ และเครื่องลูกปัดโนรารู้จักเฉพาะกลุ่มผู้แสดงโนรา ควรประชาสัมพันธ์ ให้รู้จักอย่างแพร่หลาย

2.2.2 ด้านการสืบทอดภูมิปัญญา พบว่า การสืบทอดภูมิปัญญาศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนราภาคใต้หาผู้สืบทอดยาก เพราะภูมิปัญญาหรือปราชญ์ผู้รู้เดิม อายุมากขึ้น บางท่านได้เสียชีวิตไปแล้ว เด็กรุ่นใหม่ขาดความสนใจและไม่ให้ความสำคัญกับศิลปะแขนงนี้ เนื่องจากมีวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาครอบงำหลายด้าน รวมทั้งอาหารการกิน การแต่งกาย กิริยามารยาท โดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิปัญญาศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนราภาคใต้ เด็กบางคนไม่รู้จักจึงควรสนับสนุนปลูกฝังให้ได้เรียนรู้ภูมิปัญญา และพัฒนาสู่อาชีพเพื่อให้เกิดรายได้สู่ครอบครัวและชุมชน

2.2.3 ด้านรายได้ พบว่า รายได้เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการอยู่รอด หมายถึง เรื่องปากท้องที่จำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวันทำให้การประดิษฐ์ ภูมิปัญญาศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนราภาคใต้ที่ทำด้วยลูกปัดหลากสีมี 5 ชิ้น ที่เรียกว่า “เครื่องลูกปัด” คงไม่เพียงพอกับรายได้มีความจำเป็นต้องพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ในรูปแบบอื่น โดยใช้ลูกปัด มาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ เพื่อเพิ่มมูลค่าและเป็นการส่งเสริมรายได้ให้มากขึ้นโดยภาครัฐควรสนับสนุนและให้ความสำคัญ

3. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนราภาคใต้ สรุปลผลการวิจัยได้ดังนี้

3.1 การฝึกอบรมความต้องการของชุมชนเพื่อเพิ่มผู้ผลิต พัฒนาผลิตภัณฑ์และสร้างสรรค์รายได้ให้กับชุมชนโดยชุมชนมีความสนใจในเรื่องการทำของที่ระลึกในรูปแบบต่าง ๆ

3.1.1 กระบวนการฝึกอบรม ผู้เข้ารับการอบรมเรียนรู้การร้อยลูกปัดโนราในส่วนที่เป็นปักคอหน้าและปักคอหลังและผู้เข้าร่วมอบรมสามารถนำวิธีการประดิษฐ์สร้างสรรค์ลูกปัดโนรา พัฒนาผลิตภัณฑ์ ประดิษฐ์เป็นพวงกุญแจแบบยาว พวงกุญแจแบบกลม สร้อยคอ สร้อยข้อมือได้ สามารถสร้างสรรค์งานเพื่อเพิ่มมูลค่าที่มีต้นทุนการผลิตต่ำได้ผลกำไรที่คุ้มค่า

3.1.2 ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการโดยใช้แบบสอบถาม ระหว่างชุมชนและประชาชนในจังหวัดสงขลาและจังหวัดพัทลุง ซึ่งมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดและเมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า แต่ละด้านมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดทุกด้านและสามารถนำภูมิปัญญาศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนราที่เป็นลูกปัดมาถักร้อยกับเชือกเอ็นพัฒนาให้เป็นลวดลาย หลากสี มีคุณค่าทางศิลปะการสร้างสรรค์เกิดเป็นสุนทรียภาพทางความงามที่ปราณีตและสามารถนำไปใช้มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ระดับมากที่สุด มีข้อเสนอแนะเหมือนกัน คือ ควรอบรมทุกปี และใช้เวลาในการอบรมให้มากกว่านี้

3.2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ จากการเรียนรู้การร้อยลูกปัดโนรา ในส่วนที่เป็นปั้งคอหน้าและปั้งคอหลังได้แล้ว ผู้เข้าอบรมสามารถนำวิธีเหล่านี้มาพัฒนาผลิตภัณฑ์ ประดิษฐ์สร้างสรรค์ได้ 4 แบบ ได้แก่ พวงกุญแจแบบยาว พวงกุญแจแบบกลม สร้อยคอที่มีระย้าและสร้อยข้อมือ

3.3 การเพิ่มคุณค่าทางวัฒนธรรมและมูลค่าเศรษฐกิจชุมชนทุกคนที่เข้าอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การทำของที่ระลึก ควรมีการพัฒนา หาวิธีการรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์โดยการนำลูกปัดโนรามาร้อยเรียงสร้างสรรค์ให้สวยงามเพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยว และให้ได้มาตรฐานเดียวกัน ตลอดจนมีการอบรมให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง เกี่ยวกับเรื่องของลูกปัด การทำผลิตภัณฑ์ และควรมีตัวกลางในการจำหน่ายให้ได้มาตรฐานเดียวกัน จะได้รับการยอมรับเป็นสินค้าโอท็อป กำหนดราคาที่เหมาะสมไม่แพงจนเกินไป เป็นสินค้านำมาใช้ประโยชน์ได้จริง จัดทำข้อมูลลงเว็บไซต์ ผู้ผลิตมีนามบัตรและสถานที่ติดต่ออย่างชัดเจน

การสร้างเศรษฐกิจจากลูกปัดเป็นการสร้างงานที่คุ้มค่ากับการลงทุน มีผลกำไรเด่นชัด โดยมีเหตุปัจจัยจากต้นทุนต่ำ การผลิตต่ำ มีเวลาว่างในการสร้างงานอย่างอิสระ และใช้กำลังแรงงานน้อย ยังสามารถสร้างการทำงานร่วมกันของคนในครอบครัว ซึ่งจะสร้างความอบอุ่น สร้างความรัก ความสามัคคีได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้มีความปรองดอง มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของคนในครอบครัว พ่อ แม่ ลูก ได้มีการปฏิสัมพันธ์สร้างความอบอุ่น ลดปัญหาการแตกแยกของคนในครอบครัวได้ นอกจากนี้หากจะใช้เทคโนโลยีมาจับทบหาเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับลูกปัดก็น่าจะเป็นกระบวนการที่น่าสนใจ คือสร้างลูกปัดที่มีความวาวที่เรียกว่าคริสตัล เมื่อนำมาร้อยสลักกับลูกปัด สวมใส่เวลาแสงกระทบกับแสงไฟหน้าเวทีหรือนำมาร้อยสลักกับผลิตภัณฑ์ที่เป็นพวงกุญแจ สร้อยคอ ตุ้มหู สร้างมิติที่มีความงดงามยิ่งขึ้น เป็นการเพิ่มมูลค่าทางวัฒนธรรมและมูลค่าเศรษฐกิจชุมชน และเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ประเภทนี้ได้เป็นอย่างดี เป็นของที่ระลึกขายให้กับผู้สนใจและนักท่องเที่ยว สามารถทำเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนได้เป็นอย่างมาก ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการและนำเสนอผลิตภัณฑ์ที่เป็นของที่ระลึกที่สามารถประดิษฐ์ออกจำหน่ายได้ ทั้งนี้ผู้เข้าร่วมประชุมได้ให้ความเห็นตรงกันและสามารถผลิตจำหน่ายเพื่อเป็นรายได้เสริมให้กับครอบครัว

ภาพที่ 1 ตัวอย่างพวงกุญแจประดิษฐ์สร้างสรรค์ขึ้นจากภูมิปัญญา

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องภูมิปัญญาศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนราภาคใต้ ผลของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ตรงตามความมุ่งหมายของการวิจัย นำไปสู่การอภิปรายผล ดังนี้

1. การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนรา

1.1 ศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนราแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ เครื่องนุ่งห่ม และเครื่องประดับ พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปกรรมเครื่องนุ่งห่มหรือเครื่องแต่งกายโนรามีความคล้ายคลึงกัน ศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนรา นิยมใช้ลูกปัดร้อยเป็นเครื่องแต่งกาย มีลวดลายที่แตกต่าง และการเลือกใช้สีของลูกปัดที่มีความหลากหลาย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสวยงามดึงดูดผู้ชมได้เป็นอย่างดี เครื่องแต่งกายโนราที่นิยมใช้ลูกปัดหลากสีมาร้อยเรียงและสร้างสรรค์ให้มี ความงดงามมีคุณค่า ทางภูมิปัญญาที่คู่ควรกับการทวงแหวนใช้เป็นมรดกของชาติ และเมื่อศึกษาอย่างลึก พบว่า มีค่ายังเป็นจิตวิญญาณ เป็นความรัก และความรู้สึกที่บ่งบอกถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวใต้ ซึ่งสอดคล้องกับรัชช ปุณโณทก (2534) กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึงความรอบรู้ชาวบ้านที่เรียนรู้และมีประสบการณ์สืบต่อกันมาทั้งทางตรง คือประสบการณ์ด้วยตนเองหรือทางอ้อมที่ได้จากการเรียนรู้จากผู้ใหญ่หรือความรู้สะสม ภูมิปัญญาไม่ได้หมายถึงแค่ในอดีต ความคิดของคนในอดีตอย่างหยุดนิ่ง แต่หมายถึงมิตรภาพในการประกอบความรู้ใหม่ ๆ นับถือภูมิปัญญาคุณหนึ่งสมัยหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาความรอบรู้ทางสังคม และทรงคุณ จันทจร (2549) ได้ให้ความหมายภูมิปัญญาพื้นบ้าน หมายถึง องค์ความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านที่ใช้ในการดำเนินชีวิตให้เป็นสุข ได้รับมาโดยการถ่ายทอดสั่งสมกันมาจากสถาบันของชุมชน รวมทั้งประสบการณ์ตรงของคนในท้องถิ่นและสอดคล้องกับทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ซึ่งวิรุณ ตั้งเจริญ (2546) กล่าวว่า สุนทรียศาสตร์ประกอบด้วย คำว่า สุนทรียะ คือ ความงาม สุนทรียภาพ คือ ความรู้สึกในความงาม สุนทรียศาสตร์ คือ ศาสตร์เกี่ยวกับความงาม อาจเป็นความงามของศิลปะ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความปรารถนาดีงามของจิตใจ ความประณีตงดงามของการใช้ชีวิตส่วนตัวและชีวิตส่วนรวม อย่างไรก็ตามเครื่องลูกปัดโนราเป็นผลงานที่สร้างจากภูมิปัญญา บวกกับความสร้างสรรค์และความมานะพยายามของคนทางภาคใต้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรอนุรักษ์คงคุณค่าเอาไว้

สำหรับเครื่องประดับ ได้แก่ เทริดเป็นเครื่องสวมศีรษะที่มีความสำคัญต่อคณะโนราตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน ก่อนสวมเทริดจะต้องมีการว่ามนต์หรือการท่องคาถาอาคมด้วย มีผ้ายันต์สีขาวโพลกหัวซึ่งผ้ายันต์ยังสื่อถึงความเชื่อในทางคุณไสยอีกด้วย สำหรับไม้ที่นำมาใช้ทำเทริดเป็นไม้ทองหลาง ไม้ยอทำบริเวณหู และใช้ไม้สักทำส่วนยอดเทริด การทำเทริดในยุคก่อนใช้ไม้ไผ่มาสาน แต่ปัจจุบันทำด้วยสังกะสี เทริดโนราแต่ละอันจะมีรูปทรงแตกต่างกัน โดยผู้ประกอบพิธีจะนำเทริดมาทำพิธีครอบเทริดให้แก่ผู้ที่จะเข้าพิธีครอบเทริด และใช้ในการประกอบพิธีโรงครูเพื่อเชิญครูหมอโนราให้อยู่ประจำจังหวัด โดยนายโรงจะทำพิธีบูชาครูและเชิญครูหมอโนรา เป็นภูมิปัญญาที่เกิดจากสืบทอดถ่ายทอดองค์ความรู้ ทักษะ ความเชื่อ และพฤติกรรมแล้วพัฒนาเลือกสรรเป็นองค์ความรู้ใหม่ให้เหมาะสมสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติให้เข้ากับยุคสมัยไม่ล้าสมัย โดยอาศัยความรู้ผสมผสานกับความรู้ใหม่ที่ได้รับอย่างมีเอกภาพ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมของมานอส์กี ยศ สันตสมบัติ (2537) เน้นที่วัฒนธรรมคือการทำหน้าที่เพื่อสนองตอบความต้องการของมนุษย์ด้านพื้นฐาน ด้านสังคม ด้านจิตใจ ซึ่งเครื่องประดับโนรา เป็นองค์ความรู้ของชาวบ้านเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและกระบวนการทางสังคมที่สืบทอดโดยฝ่ายสถาบันครอบครัวโดยผู้เฒ่าให้ลูกหลานมาช่วยงานพร้อมทั้งช่วยแนะนำวิธีการแต่งกายเทคนิคการแต่งกาย จนพัฒนาได้ดีและสวยงาม

2. ความต้องการของชุมชนและสภาพปัญหาในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนราภาคใต้

2.1 ความต้องการของชุมชน พบว่า ความต้องการของชุมชนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนและประชาชนทั้งจังหวัดสงขลาและจังหวัดพัทลุงมีความต้องการและความน่าสนใจเหมือนกันคือ การทำของที่ระลึกด้วยลูกปัดโนรา

ได้แก่ การร้อยเครื่องลูกปัดโนรา การทำพวงกุญแจ การทำสร้อยข้อมือลูกปัดผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ผู้ประดิษฐ์สามารถสร้างสรรค์งานเพื่อเพิ่มมูลค่าเป็นการสร้างงานที่มีต้นทุนการผลิตต่ำ ได้ผลกำไรที่คุ้มค่า สามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชนซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความต้องการ (Need theories) ของอับราฮัม มาสโลว์ Maslow (1943) ซึ่งระบุว่าบุคคลมีความต้องการ 4 ประการ คือ 1) ความต้องการทางร่างกายเป็นความต้องการลำดับต่ำสุดและเป็นพื้นฐานของชีวิตเช่นต้องการอาหาร น้ำ อากาศ ที่อยู่อาศัย 2) ความต้องการความปลอดภัยเป็นความต้องการที่เกิดจากความต้องการทางร่างกายได้รับการตอบสนอง คือความต้องการที่ปลอดภัยทั้งทางกายและจิต ความมั่นคงในงานในชีวิตและสุขภาพ 3) ความต้องการทางสังคม คือการต้องการเพื่อน การมีโอกาสเข้าสังคมสังสรรค์กับผู้อื่น ได้รับการยอมรับเป็นสมาชิกในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือหลายกลุ่ม 4) ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง คือ ยศ ตำแหน่ง ลำดับเงินเดือนที่สูงงานที่ทำทนาย ได้รับการยกย่องจากผู้อื่น มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในงาน โอกาสแห่งความก้าวหน้าในงานอาชีพ

2.2 สภาพปัญหาของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนราภาคใต้ ได้แก่

2.2.1 ด้านระยะเวลาในการประดิษฐ์ พบว่า ระยะเวลาในการประดิษฐ์ศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนราภาคใต้ ใช้เวลานานในการประดิษฐ์มากคือ 1 ชุด ประกอบด้วย 5 ชิ้น ได้แก่ พานอกหรือรัดอก 1 ชิ้น คลุมไหล่หรือป่า 2 ชิ้น และปักคอ 2 ชิ้น ใช้ระยะเวลาในการประดิษฐ์ประมาณ 15-30 วัน เนื่องจากผู้ประดิษฐ์ เป็นนักแสดงโนรา กลางคืนแสดง กลางวันใช้เวลาว่างหลังจากการแสดงมานั่งประดิษฐ์ศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนราและไม่สามารถประดิษฐ์ให้เพียงพอับความต้องการของผู้ใช้ได้ ปัจจุบันหน่วยงานในภาคใต้มีการส่งเสริมการประกวดศิลปวัฒนธรรมภาคใต้ โดยการแสดงเป็นชุดราตรีโนราชุดสั้น ๆ ใช้เวลาไม่มากนักเป็นการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมมากขึ้น ประชาชนมีปัญญาบางท่านอายุมากขึ้น การที่จะประดิษฐ์เครื่องแต่งกายนาน ๆ ไม่ได้ และเครื่องลูกปัดโนรารู้จักเฉพาะกลุ่มผู้แสดงโนราควรประชาสัมพันธ์ให้รู้จักแพร่หลายไปยังกลุ่มอื่น ๆ

2.2.2 ด้านการสืบทอดภูมิปัญญา พบว่า การสืบทอดและผู้รับการสืบทอดภูมิปัญญาศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนราภาคใต้ ปัจจุบันหาผู้สืบทอดยาก เพราะภูมิปัญญาหรือปราชญ์ผู้รู้เดิม อายุมากขึ้นทุกวัน บางท่านได้เสียชีวิตไปแล้ว เด็กรุ่นใหม่ขาดความสนใจและไม่ให้ความสำคัญกับศิลปปะแขนงนี้ หากปราชญ์หรือผู้รู้เองอยากจะถ่ายทอดแต่ไม่มีผู้สนใจเท่าไร อาจเนื่องมาจากมีวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาครอบครองอำนาจหลายด้านรวมทั้งอาหารการกิน การแต่งกาย กิริยามารยาท โดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิปัญญาศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนราภาคใต้เด็กบางคนไม่รู้จัก จึงควรสนับสนุนปลูกฝังให้ได้เรียนรู้ภูมิปัญญา และพัฒนาสู่อาชีพเพื่อให้เกิดรายได้สู่ครอบครัวและชุมชนรวมทั้งภาครัฐไม่ควรย่นยั้งและเห็นความสำคัญของการสืบทอดภูมิปัญญา สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2534) ได้ให้ความหมาย ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึงมรดกทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากการสั่งสมความรู้ดั้งเดิมของท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งเป็นการสะสมจากประสบการณ์ชีวิตของชาวบ้านเองหรือจากการได้สืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ ภูมิปัญญาแต่ละด้านได้รับการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน มีการสังเกตทดลองใช้ ปรับเปลี่ยน แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการดำรงชีวิตประจำวันในแต่ละท้องถิ่นด้วยสติปัญญา ความสามารถ ความเชื่อของชาวบ้าน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างคนในสังคมที่อยู่ร่วมกันตามสภาพทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันเป็นเหตุให้ชุมชนในท้องถิ่นสามารถดำเนินชีวิตอย่างสงบสุขสอดคล้องกับวิถีชีวิตอันประกอบด้วยปัจจัยพื้นฐาน 4 ประการ คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรคภูมิปัญญาชาวบ้านทำให้ชุมชนในท้องถิ่นในอดีตดำรงอยู่ด้วยความสุขร่มเย็นและสามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับยุคสมัยมาจนถึงปัจจุบันและสอดคล้องกับเอควิวท์ ณ ถลาง (2544) วัฒนธรรมเป็นภูมิปัญญาที่สะสมมาจากการปฏิบัติจริงและถ่ายทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน ความรู้ของมนุษย์ไม่ได้มีแต่ที่ที่เกิดขึ้นจากการทดลองในห้องทดลองทางวิทยาศาสตร์เท่านั้น ความรู้หรืออีกกระแสนึงซึ่งเกิดขึ้นมาก่อน คือ ความรู้ที่เกิดจากการทดลองปฏิบัติจริงในห้องทดลองทางสังคม คือ ความรู้กระแสนึงวัฒนธรรมหรือความรู้ดั้งเดิม (Traditionak Knowledge) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน ความรู้เหล่านี้ถูกค้นพบ ลองใช้ ดัดแปลง ถ่ายทอดกันมาด้วยเวลานานเป็นพันปี จึงมีค่านึงนั้ เป็นมรดกทางปัญญาของมนุษย์ (Human Heritage)

2.2.3 ด้านการส่งเสริมรายได้ พบว่า รายได้เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการอยู่รอด หมายถึง เรื่องปากเรื่องท้องที่จำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวันทำให้การประดิษฐ์ภูมิปัญญาศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนราภาคใต้ ที่ทำด้วยลูกปัดหลากสีมี 5 ชั้น ที่เรียกว่าเครื่องลูกปัด คงไม่เพียงพอกับรายได้มีความจำเป็นต้องพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ในรูปแบบอื่นโดยไม่ใช้ลูกปัด มาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ เพื่อเพิ่มมูลค่าและเป็นการส่งเสริมรายได้ให้มากขึ้น โดยภาครัฐควรสนับสนุนและให้ความสำคัญสอดคล้องกับบุพผาชาติ อุปลัมถ์นรากร (2552) ได้ศึกษาเรื่องโนรา: การอนุรักษ์การพัฒนาและการสืบสานศิลปกรรมแสดงภาคใต้สรุปได้ว่า รูปแบบ ในการส่งเสริมอาชีพการแสดงโนรา เพื่อให้เกิดรายได้ในครัวเรือน จะต้องร่วมมือกันทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นครูสอนรำโนรา อาชีพทำเครื่องแต่งกาย อาชีพทำเครื่องประดับ อาชีพทำเครื่องดนตรี อาชีพทำเครื่องจักสาน อาชีพทำของที่ระลึก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะหน่วยงาน ชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลหรือศูนย์การศึกษาณอกโรงเรียนทุกแห่ง จะต้องให้ความร่วมมือจัดสรรงบประมาณ แสดงผลงานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ทางสื่อต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ชาวบ้านมีงานทำก่อให้เกิดรายได้ จัดทำรูปแบบต่าง ๆ จัดฝึกอบรม หาดตลาดให้ถ้าทุกฝ่ายทำอย่างจริงจังและต่อเนื่องจะทำให้เกิดผลเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้นและ Choi and Cheung (2007) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพื้นฐานสำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และการศึกษาของโลก มีการเปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดความสนใจศึกษามลกระทบถึงคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เพื่อสร้างความมั่นใจ สร้างความเชื่อมั่นในความสามารถของคนในสังคม ชุมชน ใช้ภูมิปัญญาในการปรับตัวสัมพันธ์ ในสภาพแวดล้อม หรือระบบนิเวศของชุมชน พบวิธีสร้างคุณภาพให้บรรลุวัตถุประสงค์และปรับปรุงชีวิตให้ดีขึ้น คือต้องให้คนในชุมชน มีส่วนร่วมในการคิดผลิตนโยบายซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญา ประสบการณ์ และเสียงของคนภายในชุมชน เป็นยุทธศาสตร์ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตโดยกระบวนการนโยบายซึ่งสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

3. ประเด็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนราภาคใต้ พบว่า การฝึกอบรมความต้องการของชุมชนเพื่อเพิ่มผู้ผลิต พัฒนาผลิตภัณฑ์และสร้างสรรค์รายได้ให้กับชุมชนโดยชุมชนมีความสนใจในเรื่องการทำของที่ระลึกในรูปแบบต่าง ๆ

กระบวนการฝึกอบรม ผู้เข้ารับการอบรมเรียนรู้การร้อยลูกปัดโนราในส่วนที่เป็นปั้งคอหน้าและปั้งคอหลัง และผู้เข้าร่วมอบรมสามารถนำวิธีการประดิษฐ์สร้างสรรค์ลูกปัดโนรา พัฒนาผลิตภัณฑ์ ประดิษฐ์เป็นพวงกุญแจแบบยาว พวงกุญแจแบบกลม สร้อยคอ สร้อยข้อมือได้ สามารถสร้างสรรค์งานเพื่อเพิ่มมูลค่าที่มีต้นทุนการผลิตต่ำ ได้ผลกำไรที่คุ้มค่าสอดคล้องกับเศรษฐกิจ เศรษฐกิจ (2533) ได้กล่าวถึงลักษณะของกระบวนการถ่ายทอดความรู้ และการเรียนรู้ว่า ในแต่ละครอบครัวมีการจัดระบบงานและความรับผิดชอบให้แก่สมาชิกของครอบครัวแต่ละคน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับเอวิกิธย์ ณ ถลาง และคณะ (2546) ในกระบวนการจัดการความรู้เน้นมีการใช้ความรู้ เพื่อกิจกรรมต่าง ๆ มีการไปแสวงหาความรู้ หรืออาจสร้างขึ้นมาจากการทำงานของเราเอง ซึ่งประการหลังนี้ถือเป็นแนวคิดการจัดการความรู้ที่สำคัญ นั่นคือกิจกรรมหรืองานทุกอย่างสร้างความรู้ได้ทั้งสิ้น ไม่ว่าเราจะทำอะไร เราต้องสร้างความรู้เพื่อให้กิจกรรมนั้นไปถึงการปฏิบัติได้จริง จึงจะก่อผลมหาศาล และที่สำคัญต้องนำความรู้ที่นำมาทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนภายในกลุ่มองค์กรหรือเครือข่ายด้วย ขณะที่สิ่งตรงกันข้ามกับการแลกเปลี่ยนความรู้คือการเก็บงำ การหวงความรู้ที่จริงความรู้บางอย่างควรต้องหวง แต่ถ้าเป็นองค์กรเดียวกันแล้วยังหวงอยู่จะทำให้องค์กรนั้นไม่เจริญเท่าที่ควร

ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการ ชุมชนและประชาชนในจังหวัดสงขลาและจังหวัดพัทลุง มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดและเมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า แต่ละด้านมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดทุกด้าน และสามารถนำภูมิปัญญาศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนราที่เป็นลูกปัดมาถักร้อยกับเชือกเอ็นพัฒนาให้เป็นลวดลาย หลากสี มีคุณค่าทางศิลปกรรมสร้างสรรค์เกิดเป็นสุนทรีย์ภาพทางความงามที่ปราณีตและสามารถนำไปใช้มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ระดับมากที่สุด มีข้อเสนอแนะเหมือนกัน คือ ควรอบรมทุกปีและใช้เวลาในการอบรมให้มากกว่านี้สอดคล้องกับ Kanno (1997) ได้ศึกษาเกี่ยวกับวิถีชุมชนว่าสามารถลดต้นทุน การบริหารจัดการของกลุ่มธุรกิจชุมชนได้ ทำให้

กลุ่มชุมชนที่มีขนาดใหญ่เกินไปจนวิถีสวมชน ไม่มีผลผลิตต่อสมาชิกหรือการดำเนินกิจกรรมอยู่ภายนอกขอบเขตวิถีสวมชน มีต้นทุนการบริหารจัดการสูง ทำให้อาจไม่สามารถอยู่ได้ในเชิงการค้า ซึ่งจากการศึกษาเปรียบเทียบกับกลุ่มทอผ้า 2 กลุ่ม ในจังหวัดขอนแก่นพบว่า กลุ่มแรกเป็นสมาชิกศูนย์ศิลปะหัตถกรรมพัฒนาสตรีอีสานซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนด้วย จัดการการตลาดให้การดำเนินงานของกลุ่มอาศัยกลไกของวิถีสวมชนมาก ทำให้การดำรงอยู่ของกลุ่มต้องพึ่งพาอาศัยองค์กรภายนอกเป็นสำคัญในขณะที่กลุ่มหลังดำเนินงาน โดยชุมชนเองทั้งหมด และสามารถดำรงอยู่ได้ในเชิงการค้าและมีต้นทุนในการบริหารจัดการต่ำ เป็นผลของ 2 ปัจจัยที่สืบเนื่องจากวิถีสวมชนคือ 1) ผู้นำที่ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนซึ่งเป็นผลจากค่านิยมต้องการรักษาชื่อเสียงของตนในชุมชนไว้ 2) ผู้ประสานงานด้านการตลาดซึ่งได้ส่วนแบ่งจากกำไรของผลผลิตเป็นรายชิ้นทำให้มีแรงจูงใจที่จะขยายผลผลิตและกระตุ้นสมาชิกทำการผลิตให้ได้มากที่สุด จึงเป็นแรงผลักดันที่สำคัญในการดำเนินกิจกรรมการผลิต การเข้าร่วมกันของกลุ่มและนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์สามารถดำเนินไปบนพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน และนำศักยภาพและความรู้ของคนมาใช้อย่างรอบคอบและมีสติ เมื่อปัจเจกบุคคลนำศักยภาพและความคิดสร้างสรรค์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผลการวิจัยพบว่า ควรนำไปเผยแพร่ให้กับกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพผลิตและผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์ ให้เห็นความสำคัญและคุณค่า เพื่อนำไปพัฒนาและสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าและสร้างรายได้ให้กับชุมชน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ควรนำไปใช้ในการดำเนินการต่อไปในการส่งเสริมการตลาดให้กับชุมชน
2. ผลการศึกษาคั้งนี้ สามารถเป็นแนวทางในการนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอนวิชาการแสดงพื้นเมือง โนรา เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏ วิทยาลัยนาฏศิลป์ ในจังหวัดภาคใต้ หรือสถาบันอื่น ๆ ที่เปิดสอนวิชาเหล่านี้เพื่อผู้เรียนได้รู้จักการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการสร้างสรรค์งานลูกปัด
3. ปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้รู้ ควรจะมีการจัดตั้งกลุ่ม ชุมชน จัดหาสมาชิก ทั้งระดับตำบล อำเภอ จังหวัด ระดับภาค หรือระดับประเทศ เพื่อทำการแลกเปลี่ยน แนวคิด รูปแบบ และลวดลาย พัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์งานลูกปัด มีการค้นคว้าศึกษาดูงาน ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ให้มีความทันสมัย และคงความเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมไว้
4. ปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้รู้ ควรมองการณ์ไกล ยอมรับคำแนะนำจากผู้รู้ท่านอื่น ๆ เพื่อเป็นแนวทางที่อาจจะทำให้เกิดรายได้ขึ้น รู้จักพัฒนาผลิตภัณฑ์งานของตนให้เหมาะสมกับยุคสมัย รักษารูปแบบดั้งเดิมไว้ รู้จักประยุกต์ของชิ้นงานเพื่อบูรณาการใช้กับงานศิลปะด้านอื่น ๆ
5. ปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้รู้ ต้องมีความทันสมัย รู้จักที่จะศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการดำเนินการทางธุรกิจ ศึกษาบทบาทและวิธีดำเนินการ การประชาสัมพันธ์ รูปแบบ ราคา ตามสภาพงานฝีมือและที่สำคัญต้องสามารถสื่อสารกันได้ ทั้งปราชญ์ผู้รู้และผลงานที่รับผิดชอบ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรใช้งานวิจัยเรื่องนี้เพื่อต่อยอดในการศึกษาหาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อให้เกิดรายได้ของชุมชนอย่างจริงจัง จัดทำสถิติของแต่ละพื้นที่ การดำเนินงาน รายได้ ผลผลิต ผลเสีย ผลกระทบที่เกิดกับงานภูมิปัญญาลูกปัดโนราภาคใต้
2. ควรทำการวิจัยและจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น โครงการสอนและแผนการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนต่าง ๆ ประกอบด้วยองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนราภาคใต้ สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาในประเด็นหัวข้อที่เกี่ยวข้อง

- 2.1 โนราภาคใต้ : การพัฒนาองค์ความรู้ เพื่อสร้างหลักสูตรการเรียนการสอน
- 2.2 เครื่องแต่งกายโนราภาคใต้ : การพัฒนาผลิตภัณฑ์ แนวทางการส่งเสริมเศรษฐกิจ

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ขอขอบพระคุณสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม สำนักบริหารโครงการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ที่สนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัย ความกรุณาและช่วยเหลือให้คำแนะนำอย่างดียิ่งจาก ดร.ธเนศ ต่วนชะเอม และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา ธีระวิทย์เลิศ ขอขอบพระคุณสำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดพัทลุง องค์การบริหารส่วนจังหวัดพัทลุง สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสงขลา ผู้อำนวยการสำนักศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ผู้บริหารเจ้าหน้าที่ ประชาชนกลุ่มผู้สนใจทุกท่าน และปราชญ์ภูมิปัญญาศิลปกรรมเครื่องแต่งกายโนราทุกท่านที่กรุณาให้ข้อมูล ขอบคุณทุกท่านที่กรุณาช่วยเหลืออำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูล ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านที่ให้ความรู้ คำแนะนำการให้สัมภาษณ์และเวลาอันมีค่า ผู้วิจัยขอถือโอกาสนี้ขอบพระคุณไว้เป็นอย่างสูง

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน. **ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์ พรินต์ติ้งกรุ๊ป, 2534.
- ทรงคุณ จันทจร. **การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านในเรื่องทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเลิง**. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม: สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาสารคาม, 2549.
- ธวัช ปุณโณทก. **ภูมิปัญญาชาวบ้านอีสาน**. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์, 2534.
- บุปผชาติ อุปลัมภันธกร. **การอนุรักษ์การพัฒนาและการสืบสานศิลปะการแสดงภาคใต้**. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2552.
- ประพนธ์ เรืองณรงค์. **การศึกษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านภาคใต้ในปัจจุบันในพื้นที่บ้าน พื้นเมือง-ถิ่นไทยทักษิณ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อมรินทร์การพิมพ์, 2534.
- พิทยา บุขรรัตน์. **ตำนานโนรา: ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลา**. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2537.
- ยศ สันตสมบัติ. **มนุษย์กับวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. **สุนทรียศาสตร์เพื่อชีวิต** กรุงเทพฯ: อีแอนด์ไอคิว, 2546.
- สุธวิงศ์ พงศ์ไพบุลย์. “โครงสร้างและพลังวัฒนธรรมทางการเมืองและการปกครองในภาคใต้,” **วารสารทักษิณคดี**, 2, 2 (กรกฎาคม 2542): 162-176.
- สุรเชษฐ์ เวชพิทักษ์. **รากฐานแห่งชีวิต : วัฒนธรรมทางการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: หมู่บ้าน, 2533.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. **ภาพรวมภูมิปัญญาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อมรินทร์, 2544.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง และคณะ. **ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการความรู้**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์, 2546.
- Choi, S.H. and H.H. Cheung. “Multi-material virtual prototyping for product development and biomedical engineering,” **Computers in Industry**, 58, 5 (2007) : 438-452.

Kanno, Tetsuya. **An Institutional Anlysis of the Commercial Viability of two Weaing Project in Northeast Thailand.** Master's Thesis Khonlaen University, 1997.

Maslow, A.H. "A Theory of Human Motivation," **Psychological Review.** 50, 4 (1943): 370-394.